

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

МАЗУРОК ОЛЕГ ЯРОСЛАВОВИЧ

УДК 343.98:351.741

**КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
ПІД ЧАС РОЗШУКУ БЕЗВІСНО ВІДСУТНІХ ОСІБ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ–2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор

Чорноус Юлія Миколаївна,

Національна академія внутрішніх справ,

професор кафедри криміналістики та судової медицини

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,

академік Національної академії правових наук України,

заслужений діяч науки і техніки України

Шепітько Валерій Юрійович,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,

завідувач кафедри криміналістики

кандидат юридичних наук, доцент

Шарай Людмила Григорівна,

Державний науково-дослідний

експертно-криміналістичний центр МВС України,

заступник директора – завідувач лабораторії організації

навчального, наукового, методичного забезпечення

та роботи з кадрами

Захист відбудеться 22 червня 2018 р. о 14.00 год на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий 21 травня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Д. О. Савицький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Згідно зі ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», поліція відповідно до покладених на неї завдань розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, зникли безвісти, й інших осіб у випадках, визначених законом.

Протягом останніх років в Україні склалася тривожна тенденція до збільшення кількості осіб, яких вважають безвісно відсутніми. Істотно позначається на цьому негативному процесі збройний конфлікт на Сході України. Оскільки більшість зареєстрованих злочинів, пов'язаних із безвісною відсутністю громадян, становлять умисні вбивства, Положенням про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженим наказом Генеральної прокуратури України від 6 квітня 2016 року № 139, визначено, що відомості про такі факти слід вносити до ЄРДР за ст. 115 (Умисне вбивство) КК України з додатковою відміткою «зниклий безвісти». Таким чином, 2016 року зареєстровано 11 тис. злочинів за ст. 115 КК України з відміткою «зниклий безвісти», 2017 року – 10,6 тисяч¹.

У контексті реформування правоохоронних органів і створення Національної поліції гостро постало питання розроблення науково-практичних рекомендацій щодо ефективного криміналістичного забезпечення діяльності підрозділів Національної поліції, зокрема органів досудового розслідування та кримінальної поліції, під час розшуку безвісно відсутніх осіб, а також розслідування злочинів, учинених щодо осіб, які зникли безвісти.

Фундаментальні положення криміналістичного забезпечення розслідування злочинів висвітлено в працях вітчизняних учених: Ю. П. Аленіна, Л. І. Аркуші, В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, В. І. Василичука, В. К. Весельського, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, І. В. Гори, М. Л. Грібова, В. А. Журавля, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, І. І. Когутича, В. А. Колесника, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. В. Лисенка, В. К. Лисиченка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, О. І. Мотляха, Д. Й. Никифорчука, Ю. Ю. Орлова, М. А. Погорецького, М. В. Салтевського, В. М. Стратонова, О. В. Таран, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, В. Г. Хахановського, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, Л. Г. Шарай, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька, Б. В. Щура та ін.

Окремі питання розшуку безвісно відсутніх осіб і розслідування злочинів за фактами безвісного зникнення особи відображено в дисертаційних дослідженнях О. Ю. Булулукова (1997), С. Ф. Здоровка (2002), В. В. Семеновога (2004), І. В. Кубарєва (2007), В. Я. Горбачевського (2009), О. С. Саїнчина (2011), Д. А. Іщука (2016) та ін.

Аналіз наявних напрацювань дає підстави для висновку, що криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб не було предметом окремого дослідження. Нині постала потреба в комплексному висвітленні цієї тематики в контексті сучасних правових реалій та з метою ефективної

¹ Форма 209. Департамент інформатизації МВС України.

реалізації комплексу заходів для встановлення місцеперебування безвісно відсутніх осіб, швидкого, повного й неупередженого розслідування злочинів, учинених щодо осіб, які зникли безвісти. Дослідження в такому аспекті ще не здійснювалось.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015, Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, а також Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275, Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 роки, схвалених вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол від 29 жовтня 2013 року № 28). Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 28 квітня 2015 року (протокол № 1), уточнено 15 вересня 2016 року (протокол № 2) та зареєстровано Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 979, 2017 рік).

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає у формулюванні теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб.

Для досягнення зазначеної мети необхідно було виконати такі *задачі*:

- з'ясувати стан наукових досліджень проблем криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб і виокремити питання, що потребують першочергового опрацювання;
- охарактеризувати правову регламентацію криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб і сформулювати алгоритм першочергових заходів, що здійснюють підрозділи Національної поліції в разі отримання інформації про безвісну відсутність особи;
- висвітлити зміст криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб;
- виокремити типові слідчі ситуації за фактом безвісної відсутності особи та слідчі версії, окреслити напрями їх вирішення;
- розкрити особливості взаємодії слідчого та працівників оперативних підрозділів Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб;
- розглянути особливості використання обліків й автоматизованих інформаційних систем під час розшуку безвісно відсутніх осіб;
- висвітлити тактико-криміналістичне забезпечення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, запропонувати напрями його вдосконалення;
- визначити особливості використання спеціальних знань під час проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій у процесі розшуку безвісно відсутніх осіб.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час розшуку Національною поліцією безвісно відсутніх осіб.

Предмет дослідження – криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань застосовано сукупність методів і прийомів наукового пізнання, що надали можливість усебічно вивчити об'єкт дослідження. *Методи формальної логіки* (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування) дали змогу деталізувати зміст питань, розглянутих у роботі (у всіх розділах дисертації). У дослідженні використано *спеціально-правові методи: порівняльно-правовий* – під час аналізу норм матеріального і процесуального права національного та міжнародного законодавства, наукових категорій, визначень і підходів (у всіх розділах дисертації); *історико-правовий* – для висвітлення генезису ключових понять дисертації: «безвісно відсутня особа», «розшук», «криміналістичне забезпечення», «спеціальні знання» – на підставі наукових поглядів учених і положень законодавства (підрозділи 1.1–1.3, 3.3); *системно-структурний* – для визначення завдань і напрямів діяльності підрозділів Національної поліції в типових слідчих ситуаціях безвісної відсутності особи, формулювання версій, формування тактики проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій (розділ 3); *моделювання* – для розроблення рекомендацій щодо використання спеціальних знань (підрозділ 3.3); *статистичний* – для ілюстрування теоретичних висновків даними державної та відомчої статистики, узагальнення результатів вивчення емпіричних джерел (у всіх розділах дисертації); *соціологічні* – для підтвердження висновків даними анкетування працівників Національної поліції (у всіх розділах дисертації).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні й аналітичні матеріали МВС України, Національної поліції України, Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації України за 2011–2017 роки; дані, отримані внаслідок вивчення 160 кримінальних проваджень (кримінальних справ), що здійснювали слідчі органів внутрішніх справ і Національної поліції за ст. 115 КК України протягом 2011–2017 років, розпочаті за фактами безвісної відсутності особи (Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Одеська області, м. Київ); систематизовані матеріали анкетування 163 слідчих і 89 співробітників оперативних підрозділів Національної поліції у Вінницькій, Дніпропетровській, Київській, Одеській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській областях та м. Києві. Використано власний досвід автора, набутий під час практичної роботи в підрозділах дізнання та досудового слідства впродовж 1996–2015 років.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням, за результатами якого сформульовано теоретичні положення та практичні рекомендації криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб. У роботі обґрунтовано низку нових положень і висновків, зокрема:

вперше:

– визначено поняття криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб, що полягає в реалізації методів, засобів, прийомів криміналістичної техніки, криміналістичної тактики та криміналістичної методики підрозділами Національної поліції під час розгляду й вирішення заяв і повідомлень про безвісну відсутність особи, розшуку таких осіб, а також проведення швидкого, повного й неупередженого розслідування злочинів за фактами безвісної відсутності осіб;

– розроблено алгоритм першочергових заходів, що здійснюють уповноважені підрозділи Національної поліції в разі надходження інформації про безвісну відсутність особи, які об'єднано в блоки: з'ясування обставин зникнення особи; реєстрація відомостей; організація діяльності підрозділів Національної поліції, взаємодія з правоохоронними та державними органами, громадськістю; використання обліків й автоматизованих інформаційних систем; проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів тощо;

– визначено типові слідчі ситуації, які виникають на момент унесення відомостей про безвісну відсутність особи до ЄРДР: 1) до Національної поліції надійшла заява, повідомлення про безвісну відсутність особи, та на етапі здійснення дій з їх перевірки встановлено обставини, які засвідчують, що стосовно особи вчинено убивство або інший злочин; 2) факт безвісної відсутності особи та вчинення стосовно неї злочину встановлено за результатами оперативно-розшукової діяльності або з інших джерел; 3) до Національної поліції надійшли заява, повідомлення про безвісну відсутність особи, однак під час дій з перевірки за повідомленим у заяві фактом не виявлено обставин, які достовірно свідчили б про вчинений злочин;

удосконалено:

– правові засади діяльності Національної поліції у сфері розшуку безвісно відсутніх осіб, що регулюють порядок прийому й розгляду заяв і повідомлень про безвісну відсутність особи, здійснення розшуку безвісно відсутніх осіб, розслідування злочинів за фактами безвісної відсутності осіб;

– зміст криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час міжнародного розшуку безвісно відсутніх осіб із залученням Інтерполу (Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції), що полягає в організаційно-тактичних заходах взаємодії підрозділів правоохоронних органів, використанні баз даних криміналістично значущої інформації тощо;

– систему типових версій під час розслідування злочинів за фактами безвісної відсутності особи: особа стала жертвою злочину (з корисливих спонукань, у зв'язку з її протиправною чи професійною діяльністю, перебуванням у зоні збройного конфлікту на Сході України, з метою приховування іншого злочину); безвісна відсутність особи не пов'язана з учиненням стосовно неї злочину (особа не бажає повідомляти відомості про своє місцеперебування, стала жертвою нещасного випадку, учинила самогубство, померла ненасильницькою смертю, перебуває в тяжкому стані);

– практичні рекомендації щодо підвищення ефективності взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб відповідно до процесуальних і непроцесуальних форм;

– організаційно-тактичні засади використання обліків й автоматизованих інформаційних систем під час розшуку безвісно відсутніх осіб на державному та міжнародному рівнях реалізації;

– форми використання спеціальних знань під час розшуку безвісно відсутніх осіб і розслідування відповідних злочинів, зокрема: залучення спеціаліста до проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій; залучення експерта, проведення експертизи; надання консультацій спеціалістом;

дістало подальший розвиток:

– наукові положення, які характеризують стан дослідження проблем криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб, на підставі яких визначено актуальні на сучасному етапі питання для першочергового опрацювання;

– зміст криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб, що полягає у виконанні таких завдань: установлення місцеперебування особи, якщо розшукувана особа жива; якщо особа померла – її ідентифікації за невідомим трупом; у разі встановлення факту вбивства (іншого злочину проти особи) – розслідування злочину;

– криміналістичні рекомендації щодо організаційно-тактичних засад проведення окремих слідчих (розшукових) дій: огляду (останнього відомого місцеперебування безвісно відсутньої особи), допиту свідка (заявника) та підозрюваного, обшуку;

– організаційно-тактичні засади проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій: зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, негласного установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, аудіо-, відеоконтролю особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено і надалі може бути використано в:

– *правотворчій діяльності* – пропозиції щодо алгоритму першочергових заходів, що здійснюють уповноважені підрозділи Національної поліції в разі надходження інформації про безвісну відсутність особи, реалізовано в ч. 4 п. 23 Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 16 лютого 2018 року № 111, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 28 березня 2018 року за № 371/31823 (лист Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України від 2 березня 2018 року за №1046/25/5);

– *правозастосовній діяльності* Національної поліції – з метою вдосконалення діяльності слідчих й оперативних підрозділів під час здійснення розшуку безвісно відсутніх осіб і розслідування злочинів за цими фактами (акти впровадження

Головного слідчого управління Національної поліції України від 15 грудня 2017 року; Департаменту карного розшуку Національної поліції України від 20 грудня 2017 року);

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Розслідування окремих видів злочинів», підвищення кваліфікації слідчих та оперативних працівників Національної поліції, підготовки навчально-методичних праць (акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 5 лютого 2018 року, Національної академії внутрішніх справ від 1 березня 2018 року).

Апробація результатів дисертації. Основні положення й висновки оприлюднено в доповідях і виступах дисертанта на п'яти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (Запоріжжя, 23–24 жовтня 2015 року), «Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє» (Харків, 6–7 листопада 2015 року), «Право, суспільство і держава: форми взаємодії» (Київ, 15–16 січня 2016 року); «Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи» (Київ, 24 листопада 2017 року); «Теорія і практика судової експертизи і криміналістики» (Київ, 27 лютого 2018 року).

Публікації. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, відображено у 12 наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених Міністерством освіти і науки України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві статті – у міжнародних наукових виданнях, а також п'яти тезах наукових доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (351 джерело на 39 сторінках) і п'яти додатків на 25 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 255 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 177 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, висвітлено напрями розробленості проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету й завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи; окреслено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача; надано відомості про апробацію та публікації результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб» містить три підрозділи та формує теоретико-правове підґрунтя роботи.

У підрозділі 1.1 «Стан наукових досліджень питань криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб» опрацьовано наукові та навчально-методичні джерела, у яких висвітлено різні аспекти досліджуваної проблематики. Їх умовно об'єднано в групи:

1) монографічні дослідження з питань криміналістичного забезпечення діяльності правоохоронних органів під час розшуку безвісно відсутніх осіб. Це праці радянських учених, зокрема Г. Н. Мудьюгіна «Розслідування вбивств у справах, розпочатих у зв'язку з безвісним зникненням потерпілого» (1967), В. М. Шванкова «Розшук безвісти зниклих: правовий, тактико-криміналістичний і оперативно-розшуковий аспекти» (1968), В. П. Лаврова «Організаційні та тактико-криміналістичні основи розкриття та розслідування злочинів минулих років» (1979), В. Г. Камиша «Організація і тактика розшуку злочинців та осіб, зниклих безвісти» (1986), В. П. Цильвіка «Правові та організаційно-тактичні проблеми розшуку безвісно зниклих осіб» (1986), А. А. Закатова «Криміналістичне вчення про розшук» (1987).

Опрацьовано дослідження сучасних вітчизняних учених, що стосуються розшуку підозрюваного: О. Н. Карпова «Використання можливостей міжнародних поліцейських організацій у розшуку злочинців» (2011), О. В. Захарченко «Діяльність слідчого з розшуку та встановлення місця знаходження обвинуваченого» (2012), А. В. Дунаєвої «Діяльність слідчого щодо розшуку підозрюваного» (2013), Є. О. Наливайка «Процесуальна діяльність слідчого по розшуку підозрюваного, місцезнаходження якого невідоме» (2014), О. В. Лисенко «Криміналістичне забезпечення розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування та суду» (2016).

Увагу акцентовано на працях учених, присвячених проблемам розслідування вбивств, пов'язаних із безвісною відсутністю особи: В. О. Коновалової (2001), В. В. Семенова (2004), І. В. Кубарева (2007), В. Я. Горбачевського (2009), Ю. Б. Комаринської, (2010), О. С. Саїнчина (2011), Д. О. Іщука (2016) та ін.;

2) навчально-методична література, у якій висвітлено аспекти криміналістичного забезпечення діяльності правоохоронних органів під час розшуку безвісно відсутніх осіб (А. А. Вознюк, А. В. Іщенко, С. С. Чернявський, А. С. Шевченко);

3) наукові статті, у яких висвітлено окремі питання досліджуваної проблематики.

Констатовано, що комплексного дослідження криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб в умовах дії КПК України 2012 року та Закону України «Про Національну поліцію» 2015 року в контексті сучасної практики реалізації поставлених завдань досі не здійснено.

У підрозділі 1.2 «Правова регламентація криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб» систематизовано законодавство на державному та міжнародному рівнях.

Проаналізовано співвідношення понять «безвісно зниклі» та «безвісно відсутні», оскільки однозначного його тлумачення немає. Зокрема, у ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» визначено, що одним із повноважень поліції є розшук «безвісно зниклої особи». Водночас у ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» ідеться про розшук безвісно відсутньої особи. Обґрунтовано

доцільність використання в дослідженні терміна «безвісно відсутня особа», що є ширшим за змістом й узгоджується з низкою нормативно-правових актів.

Відповідно до законодавства, якщо протягом 24 годин після подання заяви про безвісне зникнення людини за результатами перевірочних заходів не вдалося встановити місцеперебування особи, відомості про подію вносять до ЄРДР. Факт зникнення людини попередньо кваліфікують як умисне вбивство за ст. 115 КК України (94,5 % кримінальних проваджень) і перекваліфікують тільки в тому разі, коли під час досудового розслідування буде встановлено вчинення іншого злочину (5,5 %).

Систематизовано нормативно-правові акти, якими повинні керуватися уповноважені особи Національної поліції, виконуючи завдання з розгляду та вирішення заяв і повідомлень про безвісну відсутність особи, криміналістичного забезпечення розшуку таких осіб, розслідування злочинів за цими фактами. Обґрунтовано необхідність удосконалення правової регламентації зазначеної діяльності. Зокрема, розглянуто наказ Національної поліції України «Про забезпечення ефективності розшукової роботи підрозділів кримінальної поліції» від 2 лютого 2016 року № 88, у якому зазначено про негайне, упродовж доби, унесення до ІПС фактів безвісної відсутності особи та проведення першочергових заходів з її розшуку. Водночас не врегульовано, про який саме перелік першочергових заходів ідеться. Сформульовано пропозиції щодо його змісту, а саме розроблено алгоритм першочергових заходів, які здійснюють уповноважені підрозділи Національної поліції в разі надходження інформації про безвісну відсутність особи.

У підрозділі 1.3 «Зміст криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб» з'ясовано, що криміналістичне забезпечення спрямоване на виконання низки завдань розшуку безвісно відсутньої особи: установлення місцеперебування особи, якщо розшукувана особа жива, якщо особа померла – здійснення її ідентифікації за невідомим трупом, якщо встановлено факт убивства (іншого злочину проти особи) – розслідування злочину. Для реалізації цих завдань здійснюють виявлення, збирання, дослідження доказової та орієнтувальної інформації, використовуючи криміналістичні засоби й методи.

Відповідно до позиції науковців (В. Г. Гончаренко, А. В. Іщенко, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітько), згідно з якою використання криміналістичних знань не обмежується сферою кримінального провадження, а поширюється на інші сфери правозастосування, обґрунтовано важливе значення криміналістичних знань у діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб.

Висвітлено зміст техніко-, тактико- і методико-криміналістичної складових криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб.

Техніко-криміналістична складова спрямована на дослідження матеріальних джерел інформації, які відображають ознаки безвісно відсутньої особи (60,6 % опитаних), або слідової інформації, пов'язаної з подією злочину (39,4 %).

Завдання тактико-криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб полягає в застосуванні тактичних прийомів та їх комплексів з метою підвищення ефективності проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій.

Методико-криміналістичне забезпечення Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб передбачає розроблення апробованих практикою рекомендацій для вдосконалення діяльності під час розгляду заяв і повідомлень про безвісне зникнення особи, розшуку безвісно відсутніх осіб, розслідування злочинів за цими фактами.

Розділ 2 «Методико-криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб» містить три підрозділи та формує засади методики розслідування злочинів за фактами безвісної відсутності осіб.

У підрозділі 2.1 *«Типові слідчі ситуації за фактом безвісної відсутності особи та слідчі версії»* визначено типові слідчі ситуації залежно від даних, які є підставою для внесення відомостей про подію до ЄРДР за ст. 115 КК України з додатковою відміткою «безвісне зникнення» та початку кримінального провадження:

1) до Національної поліції надійшла заява, повідомлення про безвісну відсутність особи, й на етапі здійснення дій з їх перевірки встановлено обставини, які засвідчують, що стосовно особи вчинено вбивство або інший злочин (78,8 % кримінальних проваджень);

2) факт безвісної відсутності особи та вчинення стосовно неї злочину встановлено за результатами оперативно-розшукової діяльності або з інших джерел (13,1 %);

3) до Національної поліції надійшла заява, повідомлення про безвісну відсутність особи, але під час дій з перевірки повідомленого в заяві факту не виявлено обставин, які достовірно свідчили б про вчинений злочин (8,1 %).

Виокремлено версії про обставини безвісного зникнення особи на підставі двох слідчих ситуацій:

1. Особа стала жертвою злочину. Типовими є версії: до факту зникнення особи причетний заявник або інші близькі особи, які вчинили злочин з корисливих спонукань, а також мотивів ревнощів, неприязних стосунків, з метою приховання іншого злочину; стосовно особи вчинено злочин у зв'язку з її протиправною чи професійною діяльністю, перебуванням у зоні збройного конфлікту на Сході України;

2. Безвісна відсутність особи не пов'язана з учиненням стосовно неї злочину. Типовими версіями є такі: особа не бажає повідомляти відомості про своє місцеперебування; затримана за вчинення злочину; стала жертвою нещасного випадку; вчинила самогубство; померла ненасильницькою смертю; перебуває в тяжкому стані й не може повідомити жодних відомостей про себе. У разі безвісної відсутності дитини додають версії про те, що дитина самовільно пішла з дому (навчально-виховного закладу) у зв'язку з конфліктними стосунками, заблукала, не може повідомити інформацію про своє місцеперебування.

Виокремлено напрями покращення методико-криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб: удосконалення нормативно-правових актів (69,3 % респондентів); розроблення

криміналістичних рекомендацій щодо розслідування злочинів, пов'язаних із безвісною відсутністю особи (68,1 %); посилення ефективності використання даних обліків й інформаційних систем (58,8 %), взаємодії з підрозділами Експертної служби МВС України, іншими правоохоронними органами (54,4 %); підвищення кваліфікації слідчих і працівників оперативних підрозділів Національної поліції (48,4 %).

У підрозділі 2.2 «Взаємодія слідчого й оперативних підрозділів Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб» охарактеризовано особливості взаємодії під час виконання завдань із розшуку безвісно відсутніх осіб і розслідування злочинів за цими фактами.

Оперативний підрозділ виконує відповідні доручення слідчого, здійснюючи комплекс заходів з метою встановлення місцеперебування безвісно відсутньої особи, розслідування злочинів, пов'язаних із безвісною відсутністю особи, шляхом скоординованих дій суб'єктів та за умови розмежування їхніх повноважень, відповідно до положень КПК України, законів України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 7 липня 2017 року № 575.

У процесі взаємодії слідчого та працівників оперативних підрозділів під час розшуку безвісно відсутніх осіб постає низка проблемних питань, які потребують вирішення. Ідеться про законодавчу неврегульованість права оперативних підрозділів на підставі доручення слідчого отримувати дозвіл суду на тимчасовий доступ до речей і документів, зокрема інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, а також можливості проведення цього заходу забезпечення кримінального провадження в невідкладних випадках за спрощеною процедурою. Сформульовано пропозиції з удосконалення законодавства, а саме: доповнити ст. 159 КПК України, передбачивши можливість отримання зазначеної інформації в невідкладних випадках в операторів і провайдерів телекомунікацій на підставі постанови слідчого за погодженням із прокурором та подальшим повідомленням слідчого судді. Зміни до ст. 160 КПК України стосуються надання права оперативному підрозділу на підставі доручення слідчого застосовувати цей захід забезпечення кримінального провадження. Ці пропозиції сприятимуть оперативному виконанню поставлених завдань під час розшуку безвісно відсутніх осіб, частковому розвантаженню слідчих (74,8 % опитаних).

Окреслені проблеми взаємодії, на думку слідчих, пов'язані, насамперед, із наданням оперативним підрозділом формальних відповідей на доручення слідчого (70,5 %); невиконанням письмових вказівок слідчого у визначений строк (49,5 %); позбавленням оперативних працівників ініціативи під час виконання завдань кримінального провадження (40,2 %); ненаданням відповіді на доручення слідчого (12,2 %).

На переконання працівників оперативних підрозділів, недоліки спричинені тим, що оперативні підрозділи не мають права здійснювати процесуальні дії в кримінальному провадженні з власної ініціативи і звертатися з таким клопотанням до слідчого судді чи прокурора (67,4 %); перед оперативним підрозділом

формулюють загальне (неконкретне) завдання або дублюють аналогічні доручення (53,9 %); оперативному підрозділу доручають надмірну кількість заходів, відбувається «самоусунення» слідчого від розслідування (31,5 %).

Оптимізацію взаємодії слідчого й оперативних підрозділів Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб слід здійснювати шляхом удосконалення законодавства, вирішення організаційних питань, забезпечення належного рівня особистих і професійних якостей суб'єктів взаємодії.

У підрозділі 2.3 «Використання під час розшуку безвісно відсутніх осіб обліків й автоматизованих інформаційних систем» висвітлено порядок використання інформації, що міститься в обліках, автоматизованих інформаційних системах Національної поліції, інших органів і підрозділів.

Відповідно до ст. 25 Закону України «Про Національну поліцію», поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність, у межах якої формує бази (банки) даних, що належать до ЄІС МВС; користується базами (банками) даних МВС України та інших органів державної влади; здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу. Окрім того, поліція може створювати власні бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи, необхідні для виконання покладених на неї повноважень.

До таких баз (банків) даних вносять відомості стосовно: осіб, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу; виявлених кримінальних й адміністративних правопорушень; осіб, затриманих за підозрою в учиненні правопорушень, руху кримінальних проваджень; обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких направлено до суду; розшуку підозрюваних, обвинувачених (підсудних) та осіб, які ухиляються від відбування покарання або вироку суду; розшуку безвісно відсутніх; установлення особи невідомої трупів і людей, які не можуть надати про себе жодну інформацію у зв'язку з хворобою або неповнолітнім віком; викрадених транспортних засобів, які розшукують у зв'язку з безвісною відсутністю особи, виявлених безгосподарних транспортних засобів тощо.

Емпіричні дані засвідчили, що в процесі розшуку безвісно відсутніх осіб використовують такі обліки й автоматизовані інформаційні системи: ЄІС МВС (Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України, Державна міграційна служба України, Державна прикордонна служба України (60,1 %)); Експертної служби МВС України (55,2 %); Державної фіскальної служби України, інших державних і правоохоронних органів (48,4 %).

Висвітлено особливості використання баз даних Інтерполу з метою розшуку безвісно відсутніх осіб, а саме: «Особи», «Банк даних ДНК-профілів», «Банк даних відбитків пальців рук», «Банк даних викрадених/втрачених документів».

Розглянуто специфіку використання інформаційних технологій у США, зокрема системи «AmberAlert» та інформаційної системи Національного центру допомоги зниклим безвісти та дітям, яку використовують під час розшуку безвісно відсутніх осіб за допомогою сучасних біометричних методів ідентифікації особи.

Сформульовано пропозиції щодо запровадження цього досвіду в практичну діяльність Національної поліції.

Розділ 3 «Тактико-криміналістичне забезпечення проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій під час розшуку безвісно відсутніх осіб» містить три підрозділи, присвячені формуванню організаційно-тактичних засад проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів за фактами безвісної відсутності осіб, застосування спеціальних знань за цих умов.

У підрозділі 3.1 *«Тактико-криміналістичне забезпечення проведення слідчих (розшукових) дій під час розшуку безвісно відсутніх осіб»* висвітлено особливості тактики проведення слідчих (розшукових) дій – огляду, допиту, обшуку.

Проаналізовано тактику огляду (останнього відомого місцеперебування безвісно відсутньої особи). Визначено об'єкти огляду: одяг і взуття безвісно відсутньої особи, предмети – носії ДНК-інформації (зубні щітки, гребінці, леза, спідня білизна); фотознімки; історії хвороб, стоматологічні карти; інші об'єкти, що містять дані про індивідуальні особливості особи (зразки почерку, сліди пальців рук, мобільний телефон).

Вивчення кримінальних проваджень засвідчило, що під час проведення огляду вилучали фотознімки (96,9 %), предмети – носії ДНК-інформації (96,3 %), паспорт чи інші документи безвісно відсутньої особи (56,3 %), сліди пальців рук (45,0 %), медичні документи (6,3 %). Увагу акцентовано на необхідності дослідження даних про майно та банківські рахунки особи (12,5 %), транспортного засобу, яким користувалася особа (5,1 %).

Метою обшуку є виявлення трупа безвісно відсутньої особи або його частин, знарядь злочину, одягу та речей безвісно відсутньої особи, предметів і документів, що мають значення для розслідування. Обшук проводять переважно за місцем останнього мешкання (перебування) безвісно відсутньої особи та стосовно осіб, що з нею проживали (перебували). Під час обшуку житла чи іншого володіння особи, місцевості слід перевіряти за допомогою криміналістичної техніки колодязі, бочки з водою, інші сховища, вигрібні та сміттєві ями, досліджувати вміст печей, інших місць розкладання вогню для виявлення незгорілих часток (зубів, кісток, гудзиків).

Важливою слідчою (розшуковою) дією під час розслідування злочинів за фактом безвісної відсутності особи є допит свідка та підозрюваного. Передусім ідеться про допит як свідка заявника, який повідомив про безвісну відсутність особи. Під час його проведення необхідно з'ясувати повні відомості про безвісно відсутню особу, зокрема: її біографічні дані, анатомічні та функціональні ознаки, дані про одяг й особисті речі, особливі прикмети. Одержують відомості про характер особи, спосіб її життя, коло зв'язків, інтереси, шкідливі звички тощо. Установленню підлягає точний час залишення особою останнього місця перебування, можливий напрям і шлях пересування, номер мобільного телефона та ІМЕІ абонента, дані про реєстрацію в соціальних мережах і скриньку електронної пошти. З'ясовують особливості стосунків заявника та безвісно відсутньої особи.

Під час допиту підозрюваного в учиненні злочину стосовно безвісно відсутньої особи виникає конфліктна ситуація, коли допитуваний прагне заплутати слідчого,

дає завідомо неправдиві свідчення. Найдієвішими тактичними прийомами за таких умов є акцентування уваги на виявлених негативних обставинах (82,2 %), пред'явлення речових доказів (73,8 %), формулювання додаткових запитань (73,0 %), оголошення показань інших осіб (68,1 %), ознайомлення з протоколами слідчих (розшукових) дій (65,2 %), оголошення результатів слідчого експерименту (26,0 %), висновку експерта (25,5 %), застосування фактора раптовості (25,2 %).

У підрозділі 3.2 «Тактико-криміналістичне забезпечення проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час розшуку безвісно відсутніх осіб» обґрунтовано позицію (М. Л. Грібов), згідно з якою криміналістичне забезпечення проведення негласних слідчих (розшукових) дій є системою заходів, спрямованих на досягнення максимальної ефективності цих дій для виконання завдань кримінального провадження.

Негласні слідчі (розшукові) дії розширили можливості Національної поліції під час розшуку безвісно відсутньої особи та розслідування злочинів за цими фактами. Зокрема, ідеться про:

- зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (80,5 % опитаних), що дає змогу встановити вхідні, вихідні дзвінки на мобільний телефон безвісно відсутньої особи, підозрюваного, визначити місцеперебування безвісно відсутньої особи, поточне місцеперебування підозрюваного (власника мобільного телефона) або іншої особи, яка ним користується, простежити переміщення пристрою в часі та просторі;

- установа місцезнаходження радіоелектронного засобу (73,1 %), що має на меті фіксацію факту перебування в певному місці та в певний час особи, яка користується радіоелектронним засобом чи іншим пристроєм, який випромінює радіохвилі й активований у мережі оператора рухомого (мобільного) зв'язку (як у режимі реального часу, так і в конкретний період);

- аудіо-, відеоконтроль особи (32,0 %), спрямований на фіксацію розмов осіб, яких підозрюють у вчиненні стосовно безвісно відсутньої особи злочину, виявлення місць зберігання знарядь учинення злочинів, інших речових доказів, установа співучасників;

- зняття інформації з електронних інформаційних систем (28,4 %), що надає можливість з'ясувати коло зв'язків безвісно відсутньої особи, підозрюваного;

- обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (18,3 %), за допомогою якого досліджують імовірне місце вчинення злочину, місце приховання тіла особи, забезпечують збереження доказів, які, за наявною інформацією, можуть бути знищені до їх вилучення процесуальним шляхом.

Оскільки проведення негласних слідчих (розшукових) дій пов'язане з втручанням у приватне спілкування, важливе значення має суворе дотримання положень законодавства під час їх проведення та використання отриманих результатів у кримінальному провадженні.

У підрозділі 3.3 «Використання спеціальних знань під час проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій у процесі розшуку безвісно відсутніх осіб» визначено, що КПК України регламентує використання спеціальних знань у формах: 1) залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій;

2) залучення спеціаліста до проведення негласних слідчих (розшукових) дій; 3) залучення експерта і проведення експертизи; 4) надання консультацій спеціалістом. Усі зазначені форми використання спеціальних знань застосовують під час розшуку безвісно відсутніх осіб.

Емпіричні дані засвідчили, що до проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів за фактом безвісної відсутності осіб залучали таких спеціалістів: інспектора-криміналіста (81,8 %), судово-медичного експерта або лікаря (78,8 %), спеціаліста Експертної служби МВС України (48,1 %), спеціаліста в галузі комп'ютерної техніки (13,6 %), педагога, психолога (8,8 %) та ін.

Окреслено завдання, які виконує спеціаліст за умови залучення до проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом безвісної відсутності особи.

Важливою формою застосування спеціальних знань у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом безвісної відсутності особи, є залучення експерта та проведення експертизи. Констатовано, що доцільно активніше застосовувати комп'ютерно-технічні (24,2 % кримінальних проваджень) та експертизи телекомунікаційних систем і засобів (18,1 %), що пов'язано з необхідністю дослідження інформації, яка міститься в пам'яті мобільних телефонів, смартфонів, зокрема SIM-картки (безвісно відсутньої особи або підозрюваного). Акцентовано увагу на важливості молекулярно-генетичних експертиз (90,6 %) для встановлення особи невідомого трупа, належності слідів біологічного походження, визначення ДНК-профілю з метою його перевірки за базами даних Експертної служби МВС України й Інтерполу, доказування причетності особи до вчиненого злочину.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі узагальнення відповідних концепцій вітчизняних і зарубіжних учених, законодавства та багаторічної практики правоохоронних органів України, враховуючи досвід інших країн, розроблено наукові положення й отримано результати, що в сукупності розв'язують важливу наукову задачу криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб, зокрема:

1. Теоретичним підґрунтям дослідження криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб є праці вітчизняних та іноземних учених, у яких висвітлено питання правового регулювання діяльності правоохоронних органів у сфері розшуку безвісно відсутніх осіб; криміналістичного, оперативно-розшукового, інформаційного забезпечення розшуку безвісно відсутніх осіб; розслідування злочинів за фактами безвісної відсутності осіб; використання спеціальних знань за таких умов.

2. Систематизовано правові джерела, які регламентують криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб згідно з міжнародним (Загальна декларація прав людини 1948 року, Конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 року, Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1959 року з додатковими

протоколами 1978-го та 2001 року до неї тощо) і національним законодавством (Конституція України 1996 року, КПК України 2012 року, закони України «Про Національну поліцію» 2015 року, «Про оперативно-розшукову діяльність» 1992 року). Визначено нормативно-правове підґрунтя міжнародного розшуку безвісно відсутніх осіб за участю Інтерполу.

Розроблено алгоритм першочергових заходів, які здійснюють уповноважені суб'єкти Національної поліції в разі надходження інформації про безвісну відсутність особи.

3. З'ясовано зміст криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб, що полягає в реалізації методів, засобів, прийомів криміналістичної техніки, криміналістичної тактики та криміналістичної методики підрозділами Національної поліції під час розгляду заяв і повідомлень про безвісну відсутність особи, розшуку таких осіб, а також проведення швидкого, повного й неупередженого розслідування злочинів за фактами безвісної відсутності осіб. Техніко-, тактико- і методико-криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції в цій сфері правовідносин реалізують у науковому та практичному аспектах, що полягає як у створенні наукового підґрунтя для застосування прийомів, засобів і методів, так й у формуванні практичних рекомендацій щодо їх застосування.

4. Визначено типові слідчі ситуації залежно від обсягу та змісту даних, що є підставою для внесення відомостей про подію до ЄРДР за ст. 115 КК України з додатковою відміткою «безвісне зникнення» й початку кримінального провадження. Висвітлено особливості перевірки типових версій під час розслідування злочинів, пов'язаних із безвісною відсутністю осіб, а саме: до зникнення особи причетний заявник або інша близька особа безвісно відсутнього, особу вбито для приховування іншого злочину, стосовно особи вчинено злочин з метою заволодіння її житлом, особу викрадено або вона є жертвою торгівлі людьми. Запропоновано алгоритми дій для відпрацювання версій з метою з'ясування обставин зникнення особи, установлення її місцеперебування, розслідування злочину за цим фактом.

5. Розглянуто форми взаємодії слідчого й оперативних підрозділів Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб. До основних процесуальних форм належать такі: виконання оперативними підрозділами письмових доручень слідчого щодо проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій (85,3 %), здійснення розшуку підозрюваного оперативними підрозділами за дорученням слідчого, прокурора (55,2 %); до непроцесуальних – обмін інформацією (96,9 %), діяльність у складі слідчо-оперативних груп (84,0 %), планування розслідування (73,0 %), надання оперативними підрозділами допомоги слідчому під час проведення слідчих (розшукових) дій (60,1 %), проведення тактичних операцій (48,5 %).

6. Проаналізовано можливості використання Інтегрованої інформаційно-пошукової системи органів внутрішніх справ (із підсистемами «Єдиний облік», «Затримані та доставлені», «Особа», «Розшук», «Пізнання»). Важливе значення для встановлення безвісно відсутніх осіб має використання баз даних «Зниклі громадяни» та «Невпізнані трупи», відкритий доступ до яких надано на

офіційній інтернет-сторінці МВС України, криміналістичних обліків Експертної служби МВС України (ДНК-профілів, трасологічних, дактилоскопічних, балістичних). Сформульовано пропозиції щодо використання під час розшуку безвісно відсутніх осіб біометричних даних особи, що містяться в Єдиному державному демографічному реєстрі.

7. Визначено організаційно-тактичні засади проведення окремих слідчих (розшукових) дій: огляду (100 % кримінальних проваджень), а саме останнього відомого місцеперебування безвісно відсутньої особи, місця її мешкання, імовірного місця події, транспортного засобу, що знаходився у власності або яким користувалася особа, речей і документів, трупа на місці його виявлення; допиту (100 %) (свідків, підозрюваного); обшуку (90,6 %). Розглянуто організаційно-тактичні засади проведення негласних слідчих (розшукових) дій: зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (80,5 %); негласного установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (73,1 %); аудіо-, відеоконтролю особи (32,0 %); зняття інформації з електронних інформаційних систем (28,4 %); спостереження за особою, річчю або місцем (21,2 %); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (18,3 %), отримання зразків для порівняльного дослідження (13,6 %).

Обґрунтовано, що під час розслідування злочинів за фактом безвісної відсутності особи слід активніше використовувати можливості інформаційно-пошукових систем, операторів мобільного зв'язку, урахувувати специфіку кожної слідчої ситуації, окреслювати максимально широке коло осіб, у яких могла перебувати особа, перевіряти версію про можливість виїзду особи, що втратила зв'язок з родичами, в інші країни.

8. Доведено, що найпоширенішою формою застосування спеціальних знань у кримінальних провадженнях, розпочатих у зв'язку з безвісною відсутністю особи, є залучення експерта та проведення експертизи. Зокрема, ідеться про такі судові експертизи: судово-медичну експертизу трупа (96,3 %), молекулярно-генетичну (90,6 %), дактилоскопічну (81,8 %), судово-біологічну (48,1 %), комп'ютерно-технічну (36,3 %), почеркознавчу (15,6 %), судово-медичну експертизу живих осіб (13,1 %), трасологічну (12,4 %), психіатричну (12,4 %), портретну (11,3 %), мікрочастин, матеріалів і речовин (9,8 %), відеозвукозапису (3,8 %), судово-балістичну (2,5 %), експертизу холодної зброї (1,9 %), хімічну (1,9 %), технічну експертизу документів (1,3 %). Кількість проведених експертиз відображає співвідношення слідчої інформації, яку вилучали.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мазурок О. Я. Особенности проведения следственных (розыскных) действий при расследовании фактов безвестного исчезновения людей. *Leges si viata*. 2015. № 12/3 (288). С. 54–57.

2. Мазурок О. Я. Інформаційні технології у розслідуванні злочинів, пов'язаних з безвісним зникненням особи. *Wirtschaftswissenschaften, management, recht: probleme der wissenschaft und praxic*. 2015. Vol. 1. P. 235–238.

3. Мазурок О. Я. Особливості планування розслідування злочинів, пов'язаних з безвісним зникненням особи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 5. С. 215–218.

4. Мазурок О. Я. Виявлення, фіксація та вилучення слідів крові під час розслідування фактів безвісного зникнення особи. *Криміналістичний вісник*. 2015. № 2 (24). С. 99–103.

5. Мазурок О. Я. Ситуаційний підхід у розслідуванні злочинів, пов'язаних з безвісним зникненням особи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 17. Т. 2. С. 139–142. (Серія «Юриспруденція»).

6. Мазурок О. Я. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час розслідування фактів безвісного зникнення особи. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 1 (7). С. 121–124.

7. Мазурок О. Я. Техніко-криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції в сфері розшуку безвісно відсутніх осіб. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. С. 198–203.

8. Мазурок О. Я. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, пов'язаних з безвісним зникненням особи. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 23–24 жовт. 2015 р.). Запоріжжя, 2015. С. 128–131.

9. Мазурок О. Я. Прийоми проведення допиту під час розслідування злочинів, пов'язаних з безвісним зникненням особи. *Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 6–7 листоп. 2015 р.). Харків, 2015. С. 111–113.

10. Мазурок О. Я. Використання можливостей операторів мобільного зв'язку під час розшуку безвісно зниклих осіб. *Право, суспільство і держава: форми взаємодії*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 січ. 2016 р.). Київ, 2016. С. 122–124.

11. Мазурок О. Я. Інформаційне забезпечення розшуку безвісно відсутніх осіб. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.). Київ, 2017. С. 187–190.

12. Мазурок О. Я. Проведення судових експертиз при розслідуванні злочинів, пов'язаних із безвісною відсутністю особи. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди 85-річчя д-ра юрид. наук, проф. Н. І. Клименко (Київ, 27 лют. 2018 р.). Київ–Маріуполь, 2018. С. 202–203.

АНОТАЦІЯ

Мазурок О. Я. Криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2018.

У дисертації сформульовано теоретичні положення та практичні рекомендації криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб. Визначено зміст криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб; виокремлено типові слідчі ситуації за фактом безвісної відсутності особи та слідчі версії, запропоновано напрями їх вирішення; висвітлено особливості взаємодії слідчого й оперативних підрозділів Національної поліції; розглянуто специфіку використання під час розшуку безвісно відсутніх осіб обліків й автоматизованих інформаційних систем; охарактеризовано тактико-криміналістичне забезпечення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій; проаналізовано форми використання спеціальних знань за таких умов.

Ключові слова: криміналістичне забезпечення, розшук, безвісно відсутня особа, Національна поліція, розслідування, слідчі (розшукові) дії, спеціальні знання.

АННОТАЦІЯ

Мазурок О. Я. Криміналістическое обеспечение деятельности Национальной полиции во время розыска безвестно отсутствующих лиц. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2018.

В диссертации сформулированы теоретические положения и практические рекомендации криминалистического обеспечения деятельности Национальной полиции во время розыска безвестно отсутствующих лиц. Раскрыто содержание указанной деятельности; выделены типичные следственные ситуации по факту безвестного отсутствия лица и следственные версии, сформированы направления их решения; рассмотрены особенности взаимодействия следователя и оперативных подразделений Национальной полиции; обозначена специфика использования во время розыска безвестно отсутствующих лиц учетов и автоматизированных информационных систем; охарактеризовано тактико-криминалистическое обеспечение гласных и негласных следственных (розыскных) действий; определены формы использования специальных знаний.

Систематизированы правовые источники, регламентирующие деятельность Национальной полиции во время розыска безвестно отсутствующих лиц в соответствии с международным и национальным законодательством. Определена нормативно-правовая база международного розыска безвестно отсутствующих лиц с участием Интерпола (Департамента международного полицейского сотрудничества Национальной полиции Украины).

Раскрыто содержание криминалистического обеспечения деятельности Национальной полиции во время розыска безвестно отсутствующих лиц, что выражается в реализации методов, средств, приемов криминалистической техники, криминалистической тактики и криминалистической методики подразделениями

Национальной полиции во время рассмотрения заявлений и сообщений о безвестном отсутствии лица, розыска таких лиц, а также проведения быстрого, полного и беспристрастного расследования преступлений по данным фактам. Техничко-, тактико- и методико-криминалистическое обеспечение деятельности Национальной полиции в указанной сфере правоотношений реализуется в научном и практическом аспектах путем создания научной базы применяемых приемов, средств и методов, формирования практических рекомендаций по их применению.

Определены типичные следственные ситуации зависимо от объема и содержания данных, являющихся основанием для внесения сведений о происшествии в Единый реестр досудебных расследований по ст. 115 Уголовного кодекса Украины с дополнительной отметкой «безвестное исчезновение» и начала уголовного производства. Раскрыты особенности проверки типичных версий при расследовании преступлений, связанных с безвестным отсутствием лиц, а именно: к исчезновению лица причастен заявитель или другое близкое безвестно отсутствующему лицо; лицо убито с целью сокрытия другого преступления; в отношении лица совершено преступление с целью завладения его жильем; лицо похищено или является жертвой торговли людьми. Предложены алгоритмы действий для отработки версий с целью выяснения обстоятельств исчезновения лица, установления его местонахождения, расследования преступления.

Ключевые слова: криминалистическое обеспечение, розыск, безвестно отсутствующее лицо, Национальная полиция, расследование, следственные (розыскные) действия, специальные знания.

SUMMARY

Mazurok O. Y. Forensic provision of activities of the National Police in the search for missing persons. – Manuscript.

The dissertation for the degree of Candidate of Juridical Sciences, specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensic examination; operational search activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2018.

The thesis focuses on theoretical positions and practical recommendations for forensic provision of activities of the National Police in the search for missing persons. The content of forensic provision of activities of the National Police in the search for missing persons was revealed; the typical situations of investigation on the fact of missing persons and investigative version were outlined, ways of their solving were formed; the main features of the interaction between the investigator and the operational units of the National Police were revealed; the peculiarities of usage accounting and automated information systems when searching for missing persons were outlined; the tactical and forensic provision of overt and covert investigative (search) actions was described; the peculiarities of the use of special knowledge under the circumstances were determined.

Keywords: forensic provision, search, missing person, the National Police, investigation, investigative (search) actions, special knowledge.